

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Commentatio Critica In Historiam Pugnae Davidis Cum
Goliatho I. Sam. XVII. XVIII.**

**Trendelenburg, Johann Georg Trendelenburg, Johann Georg
Gedani, [MDCCXCII?]**

VD18 13277812

urn:nbn:de:gbv:45:1-14974

11
11017 113
COMMENTATIO CRITICA

IN
HISTORIAM PUGNAE
DAVIDIS CUM GOLIATHO
I. SAM. XVII. XVIII.

QUAM
PRAESIDE
IOANNE GEORGIO
TRENDELENBURG

GR. ET OO. LL. P. P. O.

ET

SOCIET. GERM. ELECT. MANHEM. SOD.

A. R. S. MBCCXCII. A. D. XXII. MART.

IN AUDITORIO MAXIMO

A DUBIIS

ADVERSARIORUM

IOANNIS IACOBI SCHALK, GED. S. L. C.

IOACHIMI HENRICI KAUFFMANN, GED. S. L. C.

GOTHOFR. HENR. THEOD. POBOWSKY, GED. S. L. C.

VINDICARE CONABITUR

ABRAHAM GOTTLLOB REYER, GED. S. L. C.

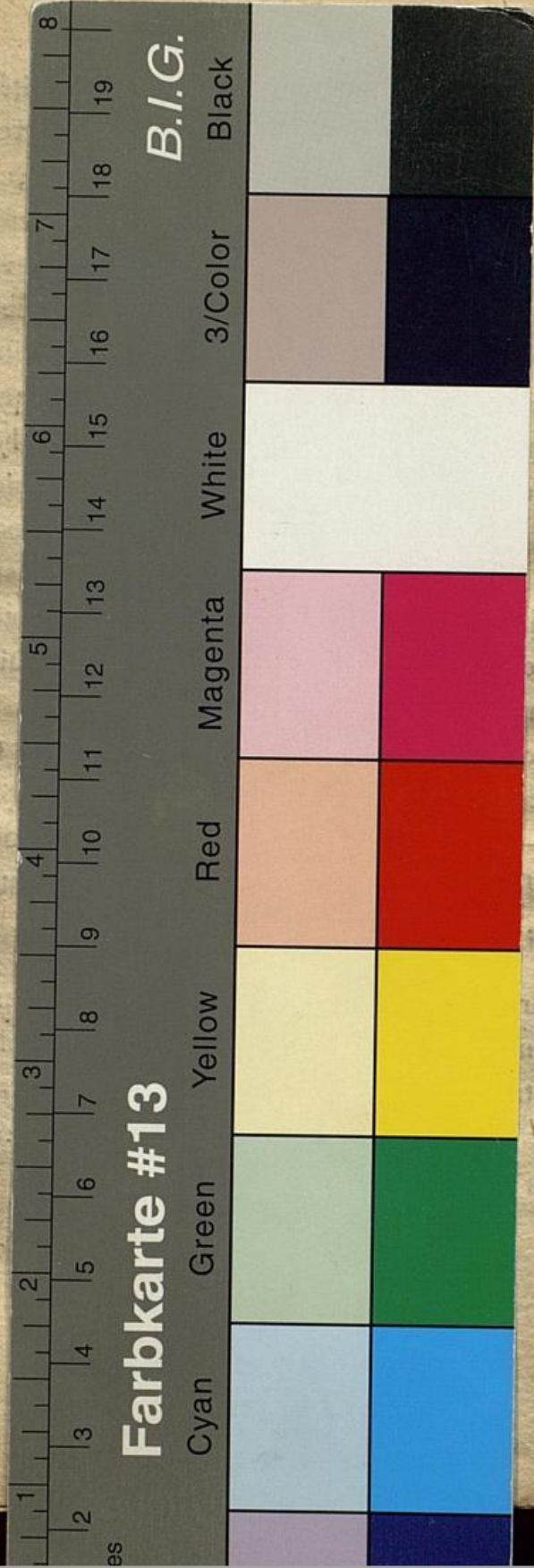
STIPENDII FISCHERO-FERBERIANI ALUMNUS,

GEDANI,

TYPIS DAN. LUDOV. WEDEL, MAGNIF. SENATUS
ET ATHENAEI ILLUSTRIS TYPOGRAPHI.

Farbkarte #13

B.I.G.

Black

3/Color

White

Magenta

Red

Yellow

Green

Cyan

INCLYTAE
REIPUBLICAE GEDANENSIS
PER - MAGNIFICO SENATUI,
PER - ILLUSTRIS DOMINO
S. R. M. BURGGRABIO,
PER - MAGNIFICIS, MAGNIFICIS,
GENEROSISSIMIS, MAXIMEQUE STRENUIS,
PRAESIDI,
PRO - PRAESIDI,
PRAE - CONSULIBUS,
CONSULIBUS,
PATRIAE PATRIBUS;
VIRO
PER - MAGNIFICO
ADRIANO THEOPH.
ENGELCKE
GENERE, VIRTUTE, MUNERE, INSIGNI,
UT ET
PRAE-NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, CONSULTISSIMIS,
DICASTERIORUM
UTRIUSQUE CIVITATIS MEMBRIS,
SENIORIBUS,
CON-SENIORIBUS,
ASSESSORIBUS,
OPTIMIS IUSTITIAE ARBITRIS;
VRIIS

VIRIS
MAGNIFICIS
DANIELI ANDREAE
ZERNECKE

OB PATERNAM RERUM SUARUM CURAM
COLENDO SEMPER AC SUSPICIENDO

NEC NON

JACOBO ERNESTO
SCHUMANN

FAUTORI OMNI PIETATE DEVENERANDO;
SUMME VENERABILIBUS PLURIMUMQUE
REVERENDIS

MINISTERII I. A. C. MEMBRIS
PASTORIBUS, DIACONIS,
SYMMYSTYS

V I R O

PLURIMUM REVERENDO

JOANNI BENJAMIN
MISCHKE

DIACONO AD AEDEM D. MARIAE ERUDITIONE,
HUMINITATE CONSPICUO

ET

SIBI A CONFSSIONIBUS,

ITEMQUE

ITEMQUE
SUMME VENERABILI
CONSULTISSIMO, EXPERIENTISSIMO, EXCELLENTISSIMIS,
DOCTISSIMIS
ATHENAEI NOSTRI
PROFESSORIBUS,
PRAECEPTORIBUS AC FAUTORIBUS MAXIME
COLENDIS;

NOBILISSIMIS SPECTATISSIMISQUE
AD SACELLUM MARIANUM

ET
AD AEDEM DIVI JOANNIS
ANTISTITIBUS,
MERITIS, MUNERE, HONORE CONSPICUIS;

VIRO

NOBILISSIMO, SPECTATISSIMO

SAMUELI GABRIELI
SCHUMANN

FAUTORI AC PATRONO SUMMA OBSERVANTIA
COLENDO;

MAECENATIBUS
PATRONIS ATQUE FAUTORIBUS,
COLENDIS SEMPER AC SUSPICIENDIS;

HUNCCE LIBELLUM
PHI ET GRATI ANIMI CAUSSA, SACRUM ESSE VULT

TANTORUM NOMINUM

ADDICTISSIMUS CULTOR
ABRAHAM GOTTLOB REYER.

Vix ullus exstat veteris Testamenti locus, qui quidem ope critica indigeat, cui tam manifesta depravationis vestigia impressa hæreant, quam *historia pugnae Davidis cum Goliatho*. Quod quamquam virorum doctissimorum non effugit sagacitatem, adeo, ut vel *Baylius* et *Clericus* interpolationem quandam subodorarentur, tamen, cui potissimum parti falx critica adhibenda esset, haud ante exploratum est, quam animadverteretur, quædam in *editione Romana versionis græcæ Alexandrinæ* deesse, atque hæc ea esse posse, quibus additis egregia ista ceteroquin narratio depravata sit. Nimirum in *Vaticano* hujus versionis *exemplo*, ex quo, quasi ex fonte, fluxit Romana recensio, deest primum periocha c. XVII a commate inde 12 usque ad 31 integra, deinde comma 41 et 50; tum iterum periocha a c. XVII, 55 usque ad XVIII, 5; porro XVIII, 8 — 11; tum XVIII, 17 — 19 incl.; denique pars posterior commatis 21.

Ad quam quidem interpolationum et frequentiam et magnitudinem mirum non est, si stupeat lector nec nisi gravissimis adductis rationibus eas vere contigisse sibi persuadeat. Quamvis enim nostræ ætatis Criticorum præstantissimus quisque, *Houbigantius* *), *Kennicottus* **), *Michaelis* ***) et *Eichhornius* ****),
A
fuis

---

*) In Bibliis Hebraicis cum notis criticis et versione latina ad notas criticas facta, Lutet. Paris. 1753. locum suspectum uncinis includendum curavit.

***) Tam in diss. super textus hebraici V. T. ratione ed Teller. Lips. 1765. 8. T. II. p. 402 — 415, ubi et multa ex *Pilkingtoni* libro singulari (*Remarks upon several passages of Scripture*), quæ ad nostrum locum pertinent, inserta leguntur; quam in diss. generali in V. T. hebr. cum variis lectt. ex codd. Mstis et impressis. Oxon. 1780. p. 38.

****) Quum in notis ad versionem V. T. germ., in qua et loca suspecta typis minusculis exprimenda curavit, tum in *Biblioth. Oriental.* passim. VII, 196. App. ad T. XII, 196 XX, 30 sqq.

*****) *Einleitung ins alte Testament*, II, Band, p. 571. sqq.

suis quisque rationibus usus, hæc loca obelo notanda censuerit, tamen quæ singula ad locum quemdam in scriptore vel Græco vel Latino damnandum sufficerent, ea nos, dum in libris sive veteris sive novi Testamenti Iustrandis versamur, vix movent universa. Nimirum Sacri Codicis limina cum falce critica salutantes facro nos quodam horrore perfusos et manum male sana rescindere gestientem invisibili quadam vi retrahi quasi sentimus. Verum enimvero vel literulas omnes et apices, qui in bibliis typis expressis hodie exstant, defendere velle, nec ulla rationum vel gravitate vel copia moveri posse, ut locum quendam inducendum esse arbitremur, hæc demum critica existimanda est, non religio, sed superstitio. Nam magni nostra interesse, ut certiores fiamus, quæ vere a sacro scriptore profecta sint, quæ aliunde illata, quis est, qui dubitet? Ecquis vero est rerum antiquarum studiosus, qui, dum monumento et arte et vetustate venerabili, qua gaudet, particulam quandam ab artifice posterioris ætatis male sedulo adfutam esse suspicetur, non adeat artis peritos, non roget, ut commissuras recte intueantur, ut omnia fraudis vestigia curiose indagent, qui denique non omnia, quæ ex illis didicerit, memoriæ mandet, ut, quid inde colligi possit, intelligat? Hujus igitur diligentiam, age, et nos in re multo graviore imitemur, et quæ a viris doctis passim depravationis in hoc, quem tractamus, loco indicia detecta sunt, nostris qualibuscunque observatiunculis admixtis, colligamus, ea tamen lege, ut, quæ ab aliis monita sunt, succincte tradamus, in ceteris paullo sumus diligentiores. Ita vero in re nostra tractanda versabimur, ut interpolationis *indicia*, tam *interna*, quam *externa*, quæ ad locum capitalem I Sam. XVII, 12—31. pertinent, recensamus, quo nostrum de ceteris locis adjuvetur iudicium.

Quodsi igitur I Sam. XVII, 12—31. textum per se, nullis aliis subsidiis criticis adhibitis, spectemus, primam interpolationis suspicionem movent, et *filium orationis usque ad v. 11. placide decurrens subito abruptum et res sine necessitate bis narratae*. Nam *genealogia Davidis*, pater et patria, cum tribus fratribus natu majoribus iterum memorantur, et quidem sic, ac si antea horum om-

nium

num mentio facta haud fuisset, quum tamen suo loco XVI, 1—11 euncta fufus explicata inveniamus. Similiter v. 19 locum pugnae iisdem fere verbis ac v. 2 descriptum legimus. Denique dum *provocatio Goliathi* et *metus Ifraelitarum* iterum commemorantur, *nomen Philisthai* ex instituto additur, ac si nusquam antea de eo sermo fuisset. Quae quidem omnia, quamvis eiusmodi sint, ut minime iteranda esse videantur, tamen frequens haec et otiosa supra dictorum repetitio forsan excusationem haberet, si in scriptore rudi et imperito versaremur, quod quidem minime cadere in historiae Goliathi et Davidis enarratorem infra videbimus.

Verum non parum eo augetur suspicio, quod hanc periocham legenti, nec eorum, quae aliunde de Davide constant, immemori, *improbabilia* multa et cum antecedentibus pariter ac sequentibus *pugnantia* occurrant. Sic e. c. Davidi c. XVI, 18. praeter citharae pulsandae peritiam tribuitur *animus fortis et bellicosus* atque *eloquentia* *). Nam qui eum regi commendabat, eum esse dicebat *ידע נקן וגבור חיל ואיש מלחמה ונכון דבר*, atque hos mores etiam posthac in egregio illo cum rege colloquio servat, v. 34. ubi eloquenter pariter ac fortiter respondet, se jam cum urso et leone pugnavisse, neque igitur extimescere Philisthaeum. Porro vidimus Davidem (XVII, 21.) non tantum Saulo notum, sed in eius aula versantem, et ab ipso dilectum, *regis aures musica delinientem*, et honorifico *armigeri regii* munere ornatum, quod eum procul abesse a Saulo, praesertim belli tempore, haud sineret, et ut perpetuo regi adesset, Saulus precibus a patre impetraverat. At quam omnia alia in periocha jure criticis suspecta! Videmus fortem illum Davidem, amicum Sauli, regis armigerum non, ubi expectan-

*) Sic enim *נכון דבר*, neque cum *Luthero verstaendig in Sachen*, neque cum *Michaelis er vedet vernuenftig* vertendum duxerim. Uterque enim etymologiae h. l. nimis studiosus fuit. Vox hebraica *נכון* autem si nomini jungatur, *peritum alicujus rei*, significare solet, ut *נכון לחש*, *incantandi peritus* *Jes. III, 3.*

4

expectandus erat, in belli tumultu Saulique comitem, sed grege
patris placide pascentem, et, quasi unum ex multis, patris demum
jussu castra fratrum visendorum causa intrantem. Quum postea a
præcone *) præmia futuri victoris audit, non regem dudum sibi
cognitum et faventem adit, consiliumque de ineunda cum Philis-
thæo pugna exponit, sed parum generose profecto, nec Davidis
moribus apte, de præmiis victori propositis quærit. Fratri objur-
ganti, non, ut virum, *regis amicum*, et *futurum regem* (quod
uterque, ut ex c. XVI. patet, ignorare non poterat,) decebat, sed
timidiuscule, velut puer, fratris natu majoris minas metuens præ-
ceptisque morem gerens, respondet, et ejus aspectui se subducens
alios aliosque de Goliatho et de præmiis propositis curiose quærens
innuit, se præmia ista reportare cupere, de quibus postea in omni
libro tantum abest, ut vestigium ullum existet, ut potius ex c.
XVIII. pateat, Davidem de regis filia ducenda ne quidem cogitas-
se, quum tamen jure eam, si hujus periochæ concinnatori fides
habenda, poscere potuisset. Vix sane credibile est, unum eundem-
que scriptorem adeo sui immemorem esse et secum pugnare posse.

Atque in hac persuasione firmabitur, quicumque *rationem nar-*
randi in hac periocha cum stilo totius historię comparaverit. Sive
enim II. versiculos hanc periocham antecedentes, sive 14. eandem
sequentes spectes, res omnis eo, quo acciderat, ordine, simplici-
ter, perspicua oratione, nullo verborum fuso adhibito exponitur.
In hac periocha vero, in qua res, ut patet, de novo narratur, valde
desideratur *lucidus ille ordo*, qui veritatem narrationi conciliare so-
let. Sic v. 16. *provocatio Philisthæi* commemoratur, nulla nomi-
nis ejus mentione facta, tum v. 19. *situs castrorum* describitur, et
tandem v. 23. *nomen et patria Philisthæi* additur. At vero initio
hujus capitis omnia egregie eo ordine, quem ipsa rerum natura
requirit,

---

*) Hoc mihi significare videtur v. 25. *איש ישראל*, neque unum ex
vulgo. Nam huic significationi favere videtur et auctoris narrandi
ratio et ipsa verba homini tributa, quæ non tam simpliciter narra-
tis, quam præconis personam agentem decent.

requirit, enarrantur, primum situs castrorum, tum Philisthæi nomen, denique ejus provocatio, quemadmodum auctor in describendo omni negotio ipsam naturam videtur ducem secutus esse.

At vero hujus periochæ concinnator *res per se jam admirabiles ita narrat seduloque cuncta exaggerat, ut miraculi speciem induant.* Quam, quæso, probabilia omnia in textu, ejectis his viginti versiculis, apparent! Postquam Goliathus fortem quemque Hebræorum provocaverat, et auctor omnes aspectu ejus timore percussos fuisse narraverat, statim Davides virtute sua fretus regem, utpote armiger et comes Sauli, adit, et cum eo consilium de invenienda cum Philisthæo pugna communicat. At vero hæc nimis simpliciter dicta videbantur periochæ hujus concinnatori. Ille dixerat v. 11. **וַיַּחֲתוּ וַיִּרְאוּ מִאֵד**, at hic præter omnem probabilitatem v. 24. addit **וַיִּנְסוּ**, *omnes coram uno fugisse.* Ille statim Davidem ad pugnandum paratum fuisse narrat, at hic Goliathum per quadraginta dies, quod omnem superat fidem, et quidem singulis diebus bis prodiisse, nec quemquam fuisse, qui cum ipso congregari, ne regis quidem præmiis excitatus, ausus esset. Hæc quoque causa fuisse videtur, cur Davidem absentem nec in castris Hebræorum regi comitem adfuisse finxerit. Nimirum Davidem ipsum integros quadraginta dies trepidasse, vel auctori nimis improbable videbatur. Porro hoc miraculis historiam suam exornandi studium eum quoque induxisse videtur, ut Davidem nobis ut juvenem, non strenuum, sed imbellem, contra, quam de eo constat, depingat.

Accedit alia gravis causa, cur suspecti hi viginti versus cum toto capite unum eundemque auctorem vix agnoscere possint. Nam in iis *dictio et phrasologia* occurrit plane *singularis.* Multa enim sunt voces et phrasæ, quæ, non dicam in hac historia, sed ne in omnibus quidem Hebræorum libris reperiantur. Sic statim v. 12. **כֹּחַ בְּאִנְשֵׁים** plane inusitata phrasis est, ubi quisque Hebrææ linguæ gnarus expectasset **כֹּחַ בְּיָמִים**. In qua quidem phrasi explicanda quantopere se torserint interpretes, qui videre cupiat, adeat veteres interpretes et Vorstii de Hebræismis N. T. commentarium ed. Fischeri

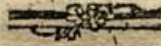

scheri p. 425. et Cappelli criticam sacram ed. Vogel. p. 1025. Cappellus ipse asserit, Alexandrinum interpretem secundum edit. Complutensem *εν ερεσιω* habere, adeoque legisse **בא בשנים**, et hanc lectionem vulgatæ præfert. Jam, quamquam eandem etiam hoc loco exprimant Syrus et Arabs, verum nil aliud, quam **בא בשנים** legisse idque, ut **בא בימים** interpretati esse videntur. Nam et Gen. XXIV, 1. eandem hanc phrasin sic vertunt. Quomocunque autem **בא באנשים** interpreteris, certo certius est, quod etiam Cappellus fatetur, istam phrasin et obscuram esse et ignotam. Similiter v. 16. **הערב** nusquam alibi in libris Hebræorum occurrit, sed ad analogiam *του השכם* effectum videtur, ut significet, *vespere aliquid facere*. Sic et v. 18. **חריצי החלב** est *ἀπαξ λεγόμενον*, cujus varias explicationes quum b. Michaelis in supplementis ad lexica hebraica enarraverit, nos quidem eorum recensione supersedemus. Porro versu eodem Phrasin **ואת אחיך ואת שלום** quoque inusitata, nec analogiæ hebr. linguæ congrua. Nam **שאל לשלום** et **דרש לשלום** dici, satis notum est. Sed hoc loco **פקד** vix aliter, quam pro **ראה** videtur posse positum esse. At tum etiam secundum analogiam verborum Gen. XXXVII, 14. obviorem **ואת שלום אחיך ואת שלום הצאן** dicendum fuisset **ואת שלום אחיך תפקד**.

Præter has voces et phrasas ceteris Hebræorum libris plane ignotas invenimus etiam in hoc commatum complexu *voces et distinctiones* non proflus quidem inauditas, sed, quod perinde fere est, *significati alias ignoto usurpatis, nec faciles intellectu*. Huc retulerim notissimum illud pronomen **הזה**, quod, quid sibi velit, haud facile dixerit, qui hoc comma cum antecedente conjungat, et ab eodem auctore profectum existimet. Equidem tum illud **הזה** explicativum putarem et pro **הוא** positum; David filius viri Ephraimæ, *hoc est*, Bethlehemitæ. Sed semper manet, quod diximus, non in usu est hæc vocis significatio. Similiter si quis v. 15. **הלך רשב מעל שאול** ex hebraica loquendi consuetudine interpretari velit, intelligi vix potest. Nam **הלך** alio verbo junctum adverbialiter

7

verbaliter sumi solet, ita ut per *magis magisque* verti possit v. c. Exod. XIX, 19. ויהי קול השפר הוֹלֵךְ וְחֹק, et vox buccinae *magis magisque* invaluit. Sic vel nostro capite v. 41. Philistheus *magis magisque* accessit (וילך הפלשתי הלך וקרב). At hæc significatio in nostrum locum nullo modo cadit. Lutherus dum: *Ging David wiederum vom Saul*, vertit, Hebraismum in mente habuisse videtur, quo שׁוּב alio verbo junctum adverbialiter sumitur, et nostra loquendi ratione per *iterum* verti potest. Sed tum שׁוּב non post, sed ante ejusmodi verbum poni solet. Michaelis igitur, his angustiis, ut videtur, pressus; *David ging vom Saul ab und zu* vertit, quod in hoc rerum nexu parum certe aptum fundit sensum. Forte hoc verbum הלך pleonastice, quamvis, fateor, non ad rationem dicendi Hebræis usitatum, sumtum est, *abiit et reversus est*. Nec ערכתם v. 18. hic silentio prætermittendum, quod, quamvis alias occurrat, tamen h. l. multum negotii interpretibus facessit. Nam nulla notarum significationum hic facile locum habere potest, sed omnes et veteres et recentiores interpretes ex contextu significationem hariolati sunt. Nec ullus unquam fuit, qui certis rationibus philologicis significationem huic loco aptam demonstraverit. Atque de lectione dubitari fere non potest, cum omnes, præter τὸν LXX, in ea consentiant. Hi enim soli a ceteris abeuntes vertunt: Καὶ ὁ εὐαγγελιστὸς ἔειπεν, bono sensu, et צרכתם, ut jam Cappellus monuit, sive potius צרכם legisse videntur, sed tum verbum תקח adjunctum voci hand responderet. Hæc etiam refero v. 20. vocem נָשָׂא, quæ, quamvis sæpe usu veniat, tamen non cum על seu יר על juncta reperitur, ut significet, *mandare alicui aliquid*. Sed in hac Phrasi ita sibi placet auditor, ut ter ea in brevi hac periocha v. 20. scilicet, 22 et 28. uti non dubitaverit. In eodem versu occurrit æque suspecta et inusitata dicendi forma, וישא וילך, ex qua non nisi difficili negotio sensus probus elicitur. Quodsi enim נָשָׂא h. l. *sustulit*, ut solet, significare putes, ad res v. 17. 18. Davidi a patre datas referendum esset, a quibus tamen jussu longius distat, nullamque aptum sensum fundit. Ellipsin vocis כליים autem duri quid habere, patet.

His quidem fortasse addi nonnulla possent, nisi verendum esset, ne nimis studiose omnia ad interpolationis suspicionem trahere velle videremur. Quare ingenue fatebimur exemplum filii non bene hebraici ab ill. *Eiehornio* allatum, dum verba **לחם מביית הזה אפרתי** versu 12 obvia ad phrasas refert inusitatas, nobis quidem huc non pertinere videri. Nam prorsus eadem dictio Ruth I, 2. occurrit, ubi Elimelechi filii **אפרתים** **מביית לחם יהודה** vocantur. In altero illo, quod affert, exemplo v. 13. **ולכו שלשת בני ישי הגדלים הלכו אחרי שאול** למלחמה ושם שלשת בניו אשר הלכו במלחמה אליאב הבכור **הלך** repetitionem esse singularem, in eo valde me habet consentientem, siquidem vere ita scripsit auctor. Sed vereor, ut res ita se habeat. Mihi certe prius illud **הלכו** ex sequenti v. 14. ubi pariter ac hoc loco inter **גדלים** et **אחרי** positum est, librarii cuiusdam oscitantia videtur huc illatum. Ceterum vero haud negandum in omni hujus loci sermone saepe nexum rerum et verborum aptum desiderari.

Huic argumentorum seriei aliud addam, idque, licet ordine ultimum, tamen non ultimum ad lectorem de interpolatione facta persuadendum. Nimirum admissa et in textum recepta hac periocha turbatur et subito interrumpitur rerum gestarum narratio, eadem autem ejecta tantum abest, ut quicquam desideretur, ut potius egregie omnis fluat oratio. Initio v. 12. praeter omnem expectationem abrumpi sermonem cuius legenti, etiam parum rebus intento, illico patet. Quod quidem sentiens Vulgatus interpres, rem mitigare quodammodo studuit, dum vertit: *David autem erat filius viri Ephrathae, de quo supra dictum est, ex Bethlehemi Juda;* ita ut illud *de quo supra dictum est* cum hebr. **הנה** conspiret. Idem vero quoque lector attentus in fine hujus periochæ v. 31. observabit, neque valde cohærere narrationem sentiet. Nam licet voce **ויקחה** antecedentia cum sequentibus quodammodo quasi conglutinentur, nihilominus tamen hiulca et paullulum abrupta apparet oratio. Quod quidem haud parum eo augetur, quod **David**, qui tum primus in conspectum prodire fingitur, statim e
prono-

pronomine- (עליו) incipit, ac si sibi jam nunc eum rege sermo de Philisthæo intercessisset. Nam statim sic inquit: אל יפל לב אדם עליו. At quam alia omnia his viginti versibus ejectis! Quam arctissime tum omnia inter se conjuncta apparent! Philisthæus contumeliose Hebræorum quemque ad singulare certamen provocat; omnes audiunt, rex timet, cuncti trepidant, Davides adest, qui statim Saulum alloquitur: *Nemo queso hujus causa animo cadat.* Atque tum sane, siquidem Davide præsentem et cum Saulo degentem omnis res agebatur, neminem offendere potest a pronomine incipiens oratio.

Neque vero quisquam, qui omne hoc caput, his tantum versibus omisissis, perlegat, quicquam, quod ad rem pertineat, desiderabit, sed tam graphice cuncta narrata esse intelliget, ut coram agi videantur, et ut hebræum quendam Homerum monomachiam describentem audire arbitretur. Atque hæc summa rei narratæ, rituum, morum, sermonum, cum iis, quæ in Homero legimus similitudo me quoque induxit, ut speciminis loco periculum facerem, omnem hanc narrationem genuinam versionis instar accurate versibus Homericis exprimendi, ex quo simul, quantopere omnis oratio, ejecto illo, de quo loquimur, loco, cohaereat, apparebit. Quanquam enim id mihi non arrego, ut elegantiam illam, qua olim *Barnesius* in *Sufside* Estheræ historiam græce expressit, me putem assecutum esse, tamen in eo certe me vicisse arbitror et hunc et cetera carmina omnia, quæ ὀμηροκεντρῶνες sive ὀμηροκεντρῶς vulgo vocantur, quod vestigia hebræi textus presse secutus sum, servato ordine et ipsis adeo verbis, additis nonnunquam tantum epithetis Homero sollempnibus, quod diverso et linguæ ingenio et orationis generi tribuendum esse putavi. Hac igitur opportunitate simul quoque usus sum, ut observationes quasdam criticas ad hanc historię partem pertinentes in notis subjungerem.

Movo-

Μονομαχία Δαβειδου και Γωλιαθ.

Εβραιων ποτε Φλισαιων τε αγηνορι θυμω
 Δηιον ες πολεμον πυκινω κινυντο φαλαγγες.
 Και εσαν εκατερθεν αλλεες ενθα και ενθα
 Ουρας εν κορυφης· ολιγον δ' εν μεσσατω αγκος *),
 ΑΛΛ' οτε δη σχεδον ησαν επ αλληλοισιν ιοντες,
 Δη τοτε Φλισαιοις προμαχιζε πελωριος ανηρ
 (Γωλιαθον δ' ονομηναν εφαν τ' εκ Γαθ γεγενησθαι)
 Φλισαιων κεφαλην ηδ' ευρεας εξοχος ωμης,
 Εψος τρυγε πεφυκει επτα και εικοσιδωρον, **)
 Νευαζων κορυφι βριαρη, θωρηκα δε θειν
 Ειχε περι σθητεσι, τινασσε τε οβριμον εγχος
 Χαλκειας δ' αυ κνημιδας εφορει περι κνημης

Εγχειρις

*) I Sam. XVII, 3. נ"י. Aquilæ versionem ο μεσαζων Cod. Coisl 2. adscriptam huc refert Montefalconius. Sed quomodo Aquila, Etymologiae adeo tenax, נ"י explicare potuerit hac voce, quæ neque significatione neque derivatione cum hebr. נ"י ullo modo convenit, haud patet. Quare mihi quidem ο μεσαζων versio τὸ הכניסו שׁוֹנ quod statim initio v. 4. occurrit, esse videtur. Derivationis enim a כַּי, quod alias μεσον et ανα μεσον vertitur, rationem habuit, et fortasse jam tum in usu quodammodo erat significatio vocis μεσαζων, quæ postmodum invaluit. Nam principes ministri Byzantini et postea vel Veziri Turcorum μεσαζοντες vocabantur. Cf. Du Fresne Gloss. med. et inf. Græcitat. voc. μεσαζόντες.

**) Exprimit mensuram v. 4. אַרְבַּע אַמּוֹת וַעֲשָׂרִים. Nam ulna quatuor, spithama tribus constat palmis.

Εγχείρης μὲν *) κοῦτος ὕφαντος ἰσῶ **) εὐκλει,
 Της γε σιδηρεῖη πέλεν αἰχμη πελυταλάντος. ***)
 Τη ἔα παροιδεν εβη θεραπων φορεων σακος ευρυ.
 ὡς ὄγε θωρηχθεῖς προκαλιζετο παντας αριστες
 ἑβραιων μαχεσασθαι εν αινη δηϊότητι,
 Καὶ μεγαλ' αὐδησας μετα ἀμφοτεροισιν εἶπεν

Τιπτ'

*) v. 7. יְתִיבָהּ יְהִי, pro quo Keri habet $\psi\psi$, quæ lectio τῶ Cthib haud dubie præferenda, quum et omnes versiones veteres eam expressam exhibeant, et ne unicus quidem exstet locus, ex quo probari possit, $\psi\psi$ olim *hastile* significasse.

**) Sic et Symmachus vertit v. 7. מְנוֹר אֲרָגִים. At LXX habent ὡσεὶ μεσακλον ὕφαινοντων, quod in aliis codicibus μεσαυλον, in aliis μεσακνον scribitur, ab Hesychio etiam μεσακμον, sed librarii, ut videtur, incuria. Quum vero hæ voces omnes aliunde notæ non sint, neque ad græcæ linguæ analogiam formatæ videantur, probabilis omnino est conjectura *Biclii* (in novo Thesauro philolog. voc. Ἀντιον) μεσαγκνον veram lectionem esse putantis; quod etiam loco a Du Fresne Glossar. voc. μεσακνον laudato quodammodo firmatur. Sed nil discernere neque μεσακνον prorsus repudiare ausim, quum ex eo vocabulorum genere sit, quod ad opificium quoddam pertinens quotidiano sermone haud frequentaretur.

***) Montefalconius v. 7. ad לְרֵשׁ הַבַּרְבָּרִים refert voces σικλων σατηρων in Cod Coisl. 2. Aquilæ tributas; at mendum esse suspicatur pro σατηρων σιδηρων. Recte quidem statuit, Aquilæ versionem veram του ἰσῶ esse σατηρων. Nam et alias vocem sic vertit, et derivationis (ἰσῶ, ἰσαναι) rationem habuit. Sed quomodo ex σιδηρων post σατηρων positum fieri potuerit σικλων ante σατηρων positum, non patet. Facilius res expeditur, si statuas, σικλων σατηρων duplicem esse versionem vocis ἰσῶ, neque quidquam rei habere cum לְרֵשׁ.

Τι κτ' ανεω, Εβραιοι αναλιιδες, ωδε καθησθε;
 Η υμεις γ' οκηατε, ελευθερω ανδρι μαχεσθαι,
 Σαυλα δουλοι *) εοντες, ος ουτιδανοισιν ανασσει;
 Αλλ' αγεθ', οντινα θυμος εμοι μαχεσασθαι αναγει,
 Κρινετε εκ παντων, ινα μευ νυν αντισ ελθοι.
 Δικεν εμε κτεινη κεινος κρεισσαν τε γενηται,
 Ημεις μεν γ' υμιν δελευσομεν ηματα παντα.
 Ει δ' ος, εμω υπο δερι δαμεις, απο θυμον ολεσση,
 Αμμιν αι τελεοιτε φορον, και δελοι εσοισθε.
 Τβριζω υμας παντας αμα ηματι τωδε **)
 Αλλ' αγε, κρινετε ανδρ', ος εμοι νυν αντιωση.
 ος φατ' απειλησας' τε δ' ως εν μυθον ακησαν
 Εβραιοι, τρομος αινος υπηλυθε γυια εκασον,
 Σαυλω τ' αυτω θυμος ενι σηθεσι πατασσε.
 Δη τοτε Δαβειδης βασιληα προσειπε παρατας'

Ω Βασι-

*) ליהושע ובריע v. 8. quum LXX vertant: Εβραιοι τε
 Σαυλ, vix est, ut moneam, eos ובריע vel legere putasse,
 vel vere legisse. Sed eodem commate in Hexaplis verba
 Symmachi eis το μονομαχησαι ad ליהושע ובריע referuntur, quæ
 equidem magis verbis ובריע ויהושע v. 10, quæ ab Alexan-
 drino interprete etiam και μονομαχησομεν αμφοτεροι vertun-
 tur, respondere putarem, nisi et hoc loco vulgata haberet:
 et descendat ad singulare certamen.

**) v. 10. הוה הוה in versione Alexandrina bis redditur
 σημερον εν τη ημερα ταυτη. Sed hæc posterior pro genuina
 habenda est, quæ cum versione Symmachi, qui σημερον vertit,
 coaluisse videtur. Editio Breitingeriana pergīt δote τε μοι
 ανδρα, in quibus verbis τε illud mendosum, et ex ultima
 syllaba vocis præcedentis δote ortum.

Θαρσει, ω βασιλεῦ *), και τοῦδ' ου δειδωκε παρπαλ
 Τω γαρ εγων αυτος θωρηξομαι ηδὲ μαχημαι.

Τὸν δ' ἀρα ὁ βασιλευς ἀγανοισ προσεφη επεεσσι
 Δαιμονι, ου συγε μινειας κρατεροφρονα φωτα
 Κουρος εων, ουπω μαλα ειδωσ θεριδος αλκην
 Τωδε δε εκ παιδων πολεμηια εργα μεμηλει.

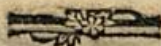
Τον δ' αυ θαρσησας απαμβετο υιος Ισαιου
 Εσκον ποιμαινων ποτ' επ' ειροποκοις οιεσσι.
 Και ορνυτ' ειδον κρατερον λιν ηε και αριτον **)
 Ποιμνης αρπαζοντα οϊσ και ιφια μηλα.
 Εμμεμαωσ δ' επαϊζα και εξηρηπαζα μαλ' ωκα
 Ασπαιρεσαν σιν κατα γαμφηλησιον εχοντι.

C

Ανθισας

*) Secutus sum versionem Alexandrinam, quæ v. 32.
 כּוּרִישׁ מֵעַל אֹרֶם לֵב יִפְּלֵל אֶל־מִי־דָבָר
 Κυρις με επ' αυτον, ac si אֹרֶם pro אֶל־מִי־דָבָר legisset. Quod
 quamvis sensum rerum æxui admodum convenientem fundat,
 tamen vulgata lectio non rejicienda, quum, præter hanc ver-
 sionem græcam, omnes ceteri interpretes veteres in ea con-
 sentiant.

**) Vulgatus interpres: Veniebat leo vel ursus. Verba hebraica v. 34.
 וַתָּבֵא הָאֵרִי וְהָאֵלֶּף וְהָאֵרִי וְהָאֵלֶּף וְהָאֵרִי וְהָאֵלֶּף
 venit leo et cum urso haud dubie admo-
 dum duri quid habent. Quod quidem b. Michaelis (Bibl. or. XII.
 App. p. 197.) ut emolliret וְהָאֵרִי וְהָאֵלֶּף legendum esse
 putavit, et venit leo et venit ursus. Sed neque hoc, me quidem
 iudice, Hebræorum loquendi rationi satis respondet. Nam repetitio
 verbi וְהָאֵרִי per synonymum וְהָאֵלֶּף Hebræis non valde frequentatum
 suspectum videtur, neque וְהָאֵרִי articulo bene caret, cum adfit in
 וְהָאֵרִי. Quid? si loco וְהָאֵרִי legatur וְהָאֵלֶּף venit leo et quoque ur-
 sus. Ducem certe sequeremur Chaldæum, qui vertit וְהָאֵרִי וְהָאֵלֶּף
 וְהָאֵרִי וְהָאֵלֶּף. Sed nihil decerno.

Ανθίσας δὲ κ' ἐμοί, κεφαλῆς χαιτώντε δασειῶν
 Ἐλαβον, ἢ ἠγχιον, ἢ οἱ ἐξ αὐχεν' εἰζα.
 Ὀπλοτέρος γὰρ εἶναι, το δὲ μοι σθένος ἔκ αλαπαδίων.
 ὣς δὲ ἐνίκησα *) κρατεροφρονα λιντε καὶ ἀρκτον,
 ὣς καὶ νίκησεν τὸν ἀπειλητήρα οἶω.
 Καὶ γὰρ ἐμῆγε πεπονηθὰ βίηφι, θεετὲ κρυφή.

Τὸν δ' αὖρα πειθόμενος ὁ ἀναξ προσεφῆ ἐπέεσσιν
 Ἄλλ' ἰθὺ δὴ θάρρων, καὶ σοὶ θεὸς ἐσὼ ἀρωγός.

ὣς φάτο. Δαβειδὴς δὲ ἄχιτων' ἐνεδύσατ' ἀνακτος,
 Κρατὶ δ' ἐπ' ἀμφιφαλὸν κυνηγὸν θέτο τετραφαλήρον.
 Αὐτὰρ ἐπειδὴ πάντα περὶ χροῖ ἔσσατο τεύχη,
 Σευατ' ἐπεὶ **) ἀλλ' ἔκινεῖσθ' ἐδύνησατο παμπαν.

Τοσσόν

*) Hoc loco v. 36. affumentum habent et Alexandrinus et Vulgatus
 interpres, nemine ex ceteris veteribus cum ipsis consentiente. Sed
 nemini locum accuratius consideranti non patebit, ortum hoc affu-
 mentum traxisse ex v. 26. Nam quoniam tam hic, quam ibi verba
 ייח אלהים כי קרה מערכת אלהים occurunt, adleverat quisquam
 male sedulus margini ea, quæ his verbis v. 26. præcedunt, quæ
 postea h. l. in textum migrarunt. v. 37. vero illud וימר fortasse
 melius elliptice sumitur, ut בלבו subintelligatur et cogitavit; sive,
 si cui hoc minus placeret, explicandum, et addidit. Nos quidem
 veniam impetraturos esse speramus, quod hæc verba Davidi paullo
 post tribuerimus in versione nostra. Ceterum ἀπεριτμητὸς apud
 τὸς ὁ vocis ἀλλοφυλὸς additum, ex v. 36. ut videtur, ortum
 traxit, ubi הפלתי הערף audit, quamquam et Arabs cum Syro,
 quem ducem sequitur, vocem exhibeant.

**) Alexandrinus interpres v. 39. ויאיל ללכת vertit καὶ ἐκοπίασε
 περιπάτησας. Itaque inverso literarum ordine אילי a rad.
 הלל legit, quod etiam Symmachus et Incertus quidam ante
 oculos habuisse videntur, dum vertunt ille καὶ ἐσκάζεν, hic
 καὶ ἐχωλαίνεν Δαβιδ ἐν τῷ βαδίζειν.

Τοσσον ε̄ ὄπλα βαρυνε̄ ἀηθεσεν γαρ ε̄τ̄ αυτων̄
 Καῑ δη̄ τ̄το̄ νοων̄, Σαυλον̄ προς̄ μυθον̄ εεκεπεν̄

Εῡ μαλ̄ εγωγε̄ βαρυνομᾱ εντεσι, αλλᾱ καῑ αυτως̄
 Αντιον̄ εμ̄ αυτοῡ γυμνος̄ επει, ὅς̄ μεσσωσεν̄
 Αρητε̄ εκ̄ σοματος̄ καῑ ωμοφαγοιο̄ λεοντος̄,
 Ουτος̄ κ̄ εκ̄ χειρων̄ τ̄σ̄ απειλητηρος̄ ερυσει.

Ὡς̄ αρᾱ φωνησας̄ απεδυσατο̄ τευχ̄εᾱ καλᾱ,
 Αυτικᾱ δ̄ αῡ χειρεσσῑ καλαυροπᾱ λαζετο̄ ῥοικον̄,
 Καῑ μεν̄ επειτ̄ οχθ̄ας̄ μετ̄̄ ευρρειος̄ ποταμοιο̄
 Φοιτᾱ, πεντε̄ λιθ̄ες̄ λειβ̄ς̄ διζημενος̄ αυτω̄
 Καῑ τ̄ς̄ μεν̄ ενῑ πηρᾱ ποιμενικη̄ *) κατεθηκεν̄,
 Η̄ ο̄ῑ εν̄ τελαμωνῑ περῑ ζηθεσσῑ αωρ̄λο
 Εξ̄ ωμων̄, χειρῑ δεξιτερη̄ δ̄ εν̄ σφενδονη̄ ηεν̄ **).

C 2

Τον

*) Montefalconius v. 40. versionem Aquilæ εν̄ τω̄ αναλεκτη-
 ριω̄ refert ad בבל, quæ tamen certe ad שרלבי referenda
 erat. Nam derivationem a שרל collegit expressit, ut LXX,
 dum vertunt εν̄ τω̄ καρδιᾱ τω̄ ποιμενικω̄ τω̄ οντῑ αυτω̄ εις̄
 συλλογην̄. Ceterum γ̄ illud copulativum in שרלבי excepto
 Chaldo nemo veterum interpretum expressit. Atque mihi
 quidem integra vox, fateor, suspecta videtur, quæ ad signifi-
 cationem τ̄ς̄ בבל h. l. explicandum forte primum margini
 adscripta posthac in textum irrepfit.

**) In hac jaculandi peritia potissimum spem victoriæ posuisse Davi-
 dem, patet. Quodsi enim de scopo aberrasset, ilicet de eo actum
 erat. Hujus artis vero eum fuisse peritissimum, eventus et res ipsa
 loquitur. Nam Philisthæum primo impetu in fronte percussum pro-
 stravit. Quanta autem fundæ vis fuerit et quam certus ejus usus,
 ex Diod. Sic. scimus, qui libr. V. de Balearibus loquens: Βαλλεσι,
 inquit λιθ̄ες̄ πολῡ μειζ̄ες̄ των̄ αλλων̄ ε̄τως̄ ευτονω̄ς, ὡσε̄ δο-
 κειν̄ το̄ βληθεν̄ απο̄ τινος̄ καταπελτε̄ φερεσθαι - τ̄ς̄τε̄ θυ-
 ρεσ̄ς̄.

Τον δ' ὡς Γαλιλαῖος ἐνοήσεν ἐναντίον εἰς
 Στήλαι, πυρρον εόντα νεόντε καὶ εἶδος ἀρίστον,
 Χωετο, ἀγχε δ' ἴσαμενος προσεφθῆ επεεσσι

Πως συγε μοι, κύνι ὡς, συν ῥαβδῶ *) ἀντιώσσαι
 Ἐτλης; ἄσπον ἰθ' οἰωνοῖσι κύνιντε σε δάσω.

Τον δ' εὖ ταρβήσας ἀπαμειβετο υἱος Ἰσραὴλ
 Ἀντίος ἴσασ' ἐμεῖο συν ἀσπίδι δάρι τε μακρῶ.

Λυταρ μὲνη ἐγώγε πεποῖθεα θεῖη ἀρωγῆ.

Σοι δεγῶ ἐνθάδε φημι φόνον καὶ κηρα μελαιναν

Ἡματι τῶδ' **) ἐσσεσθαι, ἐμῆ δ' ὑπο χεῖρι δαμέντα

Δημῶ

ρεος καὶ τὰ κέρα καὶ πᾶν σκεπαστήριον ὄπλον συντριβασί,
 κατὰ δὲ τὴν εὐσοχίαν ἕτως ἀκριβεῖς εἰσιν, ὥστε κατὰ τὸ
 πλεῖστον μὴ ἀμαρτάνειν τὴν προκειμένην σκοπῶ. Nec sane id
 mirum, quum id unum, ut Flori verbis utar, ab infantia sit studium.
 Nam panem puer a matre non accipit, nisi quem ipsa monstrante per-
 eussit. Atque Hebræos, ut ceteros orientales, hujus artis quoque
 peritos fuisse, haud dubitandum, quum sæpius in libris sacris ejus
 mentio fiat, et Plinius (VII 56) Punis vel inventionem fundæ tribuat.

*) Οἱ ἔ v. 43. secundum eod. Vat. καὶ λιθοῖς et secundum
 cod. Alex. συν λιθῶ addunt, haud inepte quidem, quoad sen-
 sum, sed perperam tamen, quoniam hæc lectio nulla neque codi-
 cum, neque versionum veterum auctoritate firmatur.

**) Interpretes et alexandrinus et vulgatus הוה הוהו initio v. 46.
 ad comma 45. retrahunt, sensu non malo, sed nulla, quæ nobis
 quidem innotuerit, auctoritate nixi. Sic LXX in eodem versu quo-
 que in verbis פגור פגור ונתתי פגור פגור vertendis additamen-
 tum habent, ac si legissent פגור פגור ונתתי פגור פגור, καὶ δάσω τὰ
 κῶλα σθ καὶ τὰ κῶλα παρεμβολῆς ἀλλοφυλῶν κ. τ. λ.
 Sed ceterarum versionum nulla adstipulatur. Verum hoc loco, quod
 raro accidit, Targum Jonathanis abit a textu hebræo ונתתי פגור
 פגור et dabo foetorem castrorum Philisthæorum. Sed
 mendum h. l. in chaldaica versione esse et פגור legendum, in
 promptu est.

Δημῶ καὶ σαρκέσσι κορείν κυνάς ἠδ' οἰωνῶς,
 Ὀφραῖ ἐκάστος ἰδίῃ, οἷος ἐπιταρροθός ἐστι
 Ἀρμὶ θεός· νίκη δὲ θεῶν ἐν γένεσσι κεῖται.

ὣς φάτο. Γαλιλαῖος δὲ μὴ εὐ διαβάς ἐμεματό
 Δαρι βαλεῖν ὁ δὲ μὴ φθᾶς *) πήρας ἐξέλε λαόν,
 ἦκε δὲ δινήσας ἀπερείσει τε ἰν ἀπελεθρον.

Ἐν δὲ μετώπῳ πήζε, περήσει δ' ἀρ' ὄσειον εἰσω
 Χερμαδίον κρατερόν, ὁ δ' ἀρ' ὑπτίος εἶδει ἐρείσθη,
 Καὶ οἱ μὲν προπαροῖθε ποδῶν πέσειν ἐν κονίῃσι.
 Αὐτὰρ ὁ λαὸς προσβάς μεγαθύμος υἱὸς Ἰσραὴ,
 Ἐκ κολεοῦ δ' αὐρὸς ὄξυ ἐρυσσαμένους παρὰ μηρῶ,
 Ἐν πληξίας κοψεν κεφαλὴν ἀπάλης ἀπο δειρῆς.

Οἱ δ' αὐρὰ Φλιθαῖοι ἐπεὶ ἀνδρᾶ πέσοντα ἐάρων,
 Φευγόν' πάντων δ' ἔβραιοι ὀρυμαγδὸς ὀρώρει.

Jam

*) In verbis v. 48. **וַיִּמְהַר דָּוִד וַיִּרְץ הַמְּעַרְכָּה לִקְרַאת הַפְּלִשְׁתִּי**
 difficultatem interpretibus faceffit vox **הַמְּעַרְכָּה**. Nam quid sibi
 velit h. l. *et cucurrit versus aciem*, ut vulgo vertunt, haud facile
 dictu est. Schulzius V. S. R. in Scholiis ad h. l. ut *accurrit reddis*
 vertatur, auctor est, sed quibus rationibus philologicis, quas equi-
 dem non perspicere valeo, adductus, haud addidit. Si omnia in
 textu integra sunt, mihi quidem videtur statuendum esse, **מְעַרְכָּה**
 non *locum pugnae* tantum, sed et *pugnam ipsam* significare, adeo-
 que h. l. significationem vocis arab. **مَعَارِكَة** *conflictus, pugna*, ha-
 bere, ad quam respexisse quoque videtur vulgatus interpretes, dum
 vertit: *et cucurrit ad pugnam ex adverso Philisthæi*. Attamen secum
 reputet velim curiosus lector, an hæc vox forsitan ex v. 22. ubi
 phrasis **וַיִּרְץ הַמְּעַרְכָּה** sed magis apte, occurrit, huc primum mar-
 gini adscripta, deinceps in textum irrepsit. Nam hac voce defi-
 ciente certe magis flueret oratio. Solus Arabs ex interpretibus
 vett. vocem omisit, cujus tamen auctoritate abuti nolo.

Jam quamvis facile fortasse quisquam concedat, quod ex omnibus hucusque disputatis luce clarius apparere arbitror, hæc viginti commata non ejusdem, cujus cetera sint, esse scriptoris, tamen ut librum a depravationis labe vindicet, forsan rem omnem sic expediri posse putabit, ut auctor libri duos eisdemque diversos hujus historiæ fontes conjungere voluisse censendus sit, quod in aliis quoque V. T. libris accidisse scimus. Verum et hoc suspicari ventant *externa*, quæ accedunt, *interpolationis indicia*, ex quibus probabile fit, hunc locum olim in Cod. hebr. non existisse.

Nam primum *non exstat in cod. Vaticano versionis Alexandrine, adeoque nec in editione, quæ ex eo fluxit, Romana.* Cujus quidem solius auctoritas quamvis levis videri possit, quoniam facilius videtur contingere posse, ut quid ex uno excidat, quam in omnes irrepat, tamen difficile dictu est, unde hæc singularis tot commatum omisio ortum traxerit. Nam quum, ne verbo quidem excepto, ea periocha integra omiſſa sit, quæ et argumento suo et stilo suspecta est, librariorum in describendo negligentia soli hæc omisio tribui nullo modo potest. Verum consulto, dixerit fortasse quispiam, a librario Cod. Vat., qui hanc narrationem ceteris parum respondere cerneret, ejecta esse potest. Sed primum quidem hoc parum probabile. Nam unicum hoc esset et prorsus singulare, et, ut ita dicam, exemplum sine exemplo, librarium in sacro codice integram tot commatum periocham ejicere ausum fuisse, eamque talem, qualem Criticus sagacissimus et artis peritissimus tantum damnaſſet. Præterea is est sacri codicis librariorum character, ut consulto aliquid, non reſecent, sed addant, quod sexcentis probari potest exemplis. Quare hac una MSti Vaticani auctoritate nixus *Houbigantius* omnem locum, ut suspectum, uncinis includere non dubitavit. Post hunc vero alia indicia investigavit Virorum doctorum sagacitas, quæ de temeraria librarii omiſſione ne cogitare quidem ſinerent, sed hunc locum nec in *Alexandrino cod.* olim existisse arguerent. Scilicet ipse ille textus, ut in hoc codice et edit. Breiteriana exſtat, inſertionis veſtigia haud dubia ſervavit. Nam v. 12. incipit *וְאֵת אֵת דָּוִד וְיֹסֵף אַנְדְּרָאוֹס ΕΦΡΑΪΜ,*
quum

quum textus hebr. tantum habeat וְדָר בֶּן אִישׁ אֶפְרַיִם. Quid igitur sibi vult illud εἶπε? Nimirum initio. quum v. 11. cum v. 32, ut hodie in cod. Vaticano, uaa serie conjuncti essent; post v. 11. omnino καὶ εἶπε Δαυὶδ sequi debebat, quæ prima v. 32. verba sunt. Quæ cum librarius scripisset, conspicatus forte nostram periocham, sive margini adscriptam, sive in alio codice, quem conferebat, exstantem, eamque, nil dubitans huc pertinere, statim inseruit, relinquens illud καὶ εἶπε, sive delere oblitus, sive litura codicem fœdare nolens, quo quidem nobis fraudem ambabus quasi palpandam dedit.

Atque hæc, quæ mera forsan conjectura vel ingeniosa rei explicatio videri possit, mirum in modum codicum auctoritate firmata est. Nam quum codd. hebræi, operis critici Kennicottiani concinnandi causa conferrentur, inspiciebat subinde *Brunsius*, Vircel. et græcos codd. MStos, ex quibus ea, quæ ad hunc locum pertinent, cum eruditis communicavit Kennicottus in diss. generali in V. T. hebr. p. 9. §. 18. Scilicet Parisiis in bibliotheca Carmelitarum reperiebatur MStus græcus, non ex cod. Vaticano descriptus, in quo hæc viginti commata, de quibus quærimus, plane abessent. Deinde et MStus gr. Biblioth. Reg. Paris. No. 7. iis destitutus erat. Neque dubium est, si ista MStorum græcorum omnium, quæ nunc in Anglia paratur, collatio instituta fuerit, quin plures adhuc his olim annumerandi sint. Verum et aliud quid commemorat Kennicottus, quod nescio, an ceteris omnibus gravius in re nostra dirimenda sit existimandum, scilicet MStum græcum (No. 2. Biblioth. Reg. Paris.) servare hæc commata, sed asteriscis insignita, in alio (no. 8. ejusd. Biblioth.) quoque inserta esse, sed itidem post asteriscos, hisque literæ Θ Λ (pro Θεοδοτίων et Λοιπῶν, vel Ληϊκῶν) præfixæ. Hoc certe ad rem nostram magni est momenti. Nam apparet ex his signis, in versione LXX virali ante Origenem hæc commata non existisse. Nota enim res est, Origenem, si quid in versione τῶν ὁ deesset, id ex ceteris interpretibus, potissimum Theodotione mutuum sumfisse, præfixo asterisco et nomine interpretis, cujus hæc verba essent. Sic igitur et in
perio-

periocha nostra versatus est, ut ex istis codicibus patet. Neque vero mirum cuiquam videbitur, non in omnibus MStis asteriscos his verbis præfixos inveniri. Dudum enim jam a criticis observatum est, a librariis, qui columnam hexaplarem τωv ó Origenianam describerent, sæpe signis istis criticis, ab Origine consulto adhibitis, omisis, omnia continua serie descripta esse, ac si cuncta, nullis exceptis, τοis ó essent tribuenda. Quare haud improbable, eam versionem horum commatum, quæ in cod. Alex. legitur, non LXX interpretum, sed Theodotionis esse, præsertim quum paucæ istæ reliquæ, quas ex Theodotionis versione superflites v. 18. 19. Montefalconius collegit, cum versione cod. Alexandrini conspirent. Ex quibus quidem omnibus hoc efficitur, Origenis et ceterorum interpretum græcorum, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis ætate hanc pericopen jam in hebr. codd. exstitisse, quoniam ab istis versa ab Origine in textum τωv ó illata est, sed simul et hoc patet, versionem hujus periochæ, quum Origenes ex ceteris interpretibus mutuari cogeretur, non a LXX versam esse, adeoque neque in hebraico, quod sequebantur, exemplari exstitisse. Quis autem putet, solos codices istos, quibus ói ó in versione græca adornanda usi sint, tam sæde corruptos fuisse, ut tot commata non exhibuerint, quæ tamen tum temporis jam in aliis codicibus hebræis lecta, et auctori hujus libri tributa fuissent? Quod quum haud credibile sit, nil reliquum est, quam ut statuamus, eo tempore, quo versio LXX viralis facta est, hanc, de qua differimus, periocham nondum in hebræis codd. exstitisse.

Quodsi igitur hæc commata, ut videtur, vere interpolata putanda sunt, jam eo delati sumus, ut quæramus, quo tandem tempore hæc depravatio acciderit? Atque Kennicottus quidem (diff. gen. p. 9.) non dubitat asserere, ea demum sub seculi p. C. secundi initium hebr. textui addita fuisse. Cujus quidem asserti rationes in diff. II. p. 409. exhibuit, ubi horum viginti versuum insertionem primum suum ortum iis debere asserit, quæ Josephus ad variandam et amplificandam historiam in sua narratione addiderit, iisdem tamen plura deinceps adhuc superaddita fuisse. Verum hæc sententia

sententia per se caderet, si assumenda essent, quæ Eichhornius Vir
perill. (Einl. ins A. T. Th. II. p. 585.) affirmat, Josephum hæc
additamenta jam in versione των ό reperisse. Sed, quod pace
tanti Viri dixerim, vix hoc ex Josepho probari posse puto. Nam
is locus (Jof. Archæol. VI, 9. §. 2.) in quo eadem fere narrata
sunt, quæ hodie in V. T. 1 Sam. XVIII, 12—31. existant, nul-
lum prorsus vestigium servat, Josephum versionem των ό quam
nunc habemus, in subsidium vocasse. Quodsi enim tam antece-
dentia quam sequentia, cum versione LXX virali conferantur, pa-
tebit, Josephum non tantum in singulis vocibus seligendis cum
versione græca conspirare, sed vel lectiones ejus contra hebr. tex-
tus auctoritatem exprimere. Cujus quidem rei pauca tantum et
indubitata fere proferemus exempla: **והגיא ביניהם**; LXX, και
ό αυλων ανεμεσον αυτων; Josephus: διεσησε τα στρατοπεδα μεσος
αυλων v. 4. **גנהו שש אמות הרת**; MS. Vat.: ύψος αυτε τεσ-
σαρων πηχεων και σπιθαμης, et sic Josephus: ην γαρ πηχεων
τεσσαρων, και σπιθαμης, v. 7. **להבת חניתו** LXX pariter ac
Josephus per λογχην reddunt; v. 32. lectionem των ό **אדני** pro
אדני exprimit; per ω βασιλευ. v. 52. **וער שערי עקרון**; LXX
και εως της πυλης Ασκαλωνος. Similiter Josephus και των πυλων
των Ασκαλωνος. Licet in his et aliis locis Josephi cum versione
græca consensus ultro in oculos incurrat, tamen tantum abest, ut
idem de hæc periocha affirmari possit, ut ne in ulla quidem paul-
lo difficiliori voce interpretanda cum τοις ό faciat, quod tamen
alias plerumque usu venire solet p. c. v. 18: **ואת אחיך תפקד**,
ואת ערבתם תקח לשלום LXX vertunt: και τους αδελφους σε
επισκεψη εις ειρηνην, και όσα αν χηρζωσιν γνωση, Josephus vero
νομισαι τε τοις αδελφοις εφοδια, και γνωσαι, τι πραττουσιν.

D

Atque

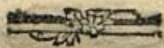

Atque patet etiam, siquidem vera sunt, quæ supra disputavimus, Josephum hujus loci hodiernam versionem græcam in usum vertere non potuisse. Quodsi enim ab Origene ex ceteris interpretibus post Josephi tempora florentibus mutuam sumpta est, certe inspicere ab eo haud potuit. At vero quum summam rei his versiculis traditæ, licet aliis verbis, enatret, vix negari posse arbitror, eum hanc sectionem jam in codice, quo utebatur, hebræo, legisse, sive saltem margini adscriptam habuisse. Nam hæc Josephum traditionem quandam secutum primum addidisse et postea demum ex illo locum nostrum ortum traxisse, id, fateor, mihi quidem videtur parum probabile esse.

Neque magis vero sententiæ b. *Michaelis* accedendum esse existimo, qui (in Append. ad T. XII. Bibl. or p. 196.) hoc additamentum primum in chaldaica versione ortum, ex hac dein in textum hebræum migrasse, suspicatur. Nam ut taceam, chaldaicas versiones probabiliter post Josephi demum ætatem adornatas esse, certe illud ex hac, quam jam superstitem habemus, Jonathanis versione, quod tamen haud obscure innuit b. *Michaelis* dum ex ea exemplum interpolationis sumit, haustum esse non potest. Nam illam insipienti cuivis patebit, eam vere hodierni textus hebr. versionem esse, non vero textum hebr. ex hujus loci periocha chaldaica versum esse posse. Licet enim admodum, ut solet, verbis hebr. congrua sit, tamen versionis vestigia nimis impressa habet, quam ut quemquam paullo attentorem fugere possint, quæ in vocibus hebr. textus difficilioribus interpretandis potissimum se produunt. Sic, quum phrasin v. 12. בא אנשים זקן בא באנשים, alias non occurrentem, haud intelligeret, vertit סיב מני בכחיריא, quod equidem non
cum

cum latina versione *senex numeratus in juvenibus*, sed *praefectus electis* intelligendum duxerim, quum מני מני *praefectum*, בחירא autem *electum*, non *juvenem* (quod בחורא est) Chaldaeis denotet, v. 18. וית טיביהון תיתי ואת ערבתם תקח *bona eorum afferes*, quod sive sic intellexit, *quomodo valeant referes*, sive, *quicquid lucri fecerint, referes*. Id vero certe apparet, haud facile ex Chaldaico hebraeum textum oriri potuisse, sed hanc Chaldaicam versionem ex haud intellecto hebr. textu fluxisse. In qua quidem sententia nos firmat periphrastica, qua Chaldaeus nonnunquam usus est, versio e. g. v. 25. יעביה חרין וברבין Chald. חפשי *faciet liberos principes*, quae quidem ultima vox חפשי explicandi causa addita est, nec, si ex chaldaico textus hebr. factus esset, facile omitti potuisset; v. 26. חרף מערכות אלהים חיים *contumelia afficit ordines facientium bellum populi Dei viventis* (non *mauentis*, ut versio habet, חיים חיים per קים vertitur). Sic iterum v. 28. מלחמה *periphrastice עברי קרבא* vertitur. v. 29. vero דאמרית *additur דבר הוא* quod dixit. At vero haec omnia ab interprete hebraeo omitti haud facile poterant, contra vero ab interprete chaldaeo perspicuitatis causa facile addi.

Quae quum ita sint, vero simillimum videtur, omnem hujus loci interpolationem in isto trium seculorum, quibus tempus versionis graecae adornatae ab Josephi aetate distat, decursu accidisse. Quum enim antea verba v. 11. ויחתו ויואו מאד cum verbis v. 32. ויאמר רור continua serie conjuncta essent, primum ad vocem רור supplementum, ut interpolatori scilicet videbatur, orae codicis videtur adscriptum esse, cujus initium fuit: בן איש אפרתי הזה

filii Ephraim hic (sc. David.) erat, quod deinceps a librario, ad textum ipsum pertinere opinante, in textum illatum est. Neque exemplis caret hoc Judæorum historias S. codicis adjectis novis quibusdam narrationibus latius diducendi studium, quod præsertim in libro Estheræ, Esdræ et Nehemiæ apparet. Atque vel prolixæ ipsum in textum hebraicum interpolationis exemplum *Kennicottus* affert, qui in MSto hebræo Musei Brit. Harl. No. 5506. post 2 Par. II, 7. ipsas 230 lineas insertas esse affirmat. Quare non est, cur quisquam dubitet, ejusmodi interpolationes et aliis in locis contingere potuisse.

Jam quidem eo delapsi sumus, ut de ceteris quoque locis, quæ duce romana versionis græcæ editione in interpolationis suspicionem non immerito adducta sunt, nobis differendum sit. Sunt vero hæc: 1 Sam. XVII, 55. usque ad verba XVIII, 6. ותצאנה הנשים — XVIII, 8. a verbis inde המלוכה ועוד לו אך ועוד usque ad v. 11. — XVIII, 17—19. — denique XVIII, 21. verba ויאמר שאול. אל דוד בשמים תחתן כי היום Quæ vero de loco isto insigni 1 Sam. XVIII, 12 — 31. tradita sunt, ea de his omnibus mirum in modum valent. Nam et hæc non tantum desunt in MSto græcæ versionis Vaticano, sed etiam, si argumentum eorum spectes, nonnulla quæ alio et suo loco tradita sunt, hic iterum et prorsus alienoarrantur, alia valde improbabilia sunt, alia partim sibi, partim iis, quæ de Davide aliunde certo constant, repugnantia, denique ejectis locis notatis omnibus cuncta optime cohærent, quod quisque facile perspiciet, qui græcam versionem ex recensione Romana uno tenore perlegendam sibi sumat. Atque quum vel ii, qui de interpolatione XVII, 12—31. facta dubitant, vix audeant

ant hæc loca defendere, jam lubenter superfedemus labore tædii pleno singula vestigia interpolationis interna, quæ per se jam in oculos incurrunt, colligendi, præsertim quum hoc jam in libris factum sit, qui merito omnium, qui in his rebus aliquid videre cupiunt, manibus teruntur. Quare ne lectorum patientia abuti videamur, paucas tantum addemus observationes, quæ ad loca univèrsa pertinent.

Primum igitur observasse mihi videor, omnia, quæ binis his capitibus interpolata censentur, non ejusdem esse auctoris. Certe locus iste XVII, 55—58, ubi Davides neque regi, neque Abnero notus est, non tantum repugnat historiæ haud dubie genuinæ, sed etiam loco interpolato XVII, 12—31. Nam et ibi v. 15. in regia Sauli degerat: וְרוּר הַלֵּךְ וְשָׁב מֵעַל שָׂאוּל &c. et secundum v. 31. jam a rege arcessitus cum eo sermocinabatur. Vix autem tantam fuisse arbitror vel interpolatoris oscitantiam, ut, tam paucis interjectis, adeo sibi repugnantia scripserit.

Quare equidem sensim sensimque has interpolationes accidisse suspicor, adeo, ut vel ad ea, quæ textui inserta essent, nova interdum ab alio interpolatore profecta accessio facta sit. Hoc præsertim de loco XVIII, 2—5. vix dubium esse potest. Nam ita, ut eum Biblia typis expressa jam exhibent, summa imis mixta sunt. Nam verba v. 1. וַיְהִי כִכְלַתּוֹ לְדַבֵּר אֶל שָׂאוּל cum verbis v. 4. וַיִּתְפַּשֵּׁט יְהוֹנָתָן אֶת הַמַּעִיל אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתְנֶהוּ לְרוּר esse, non possum mihi non persuadere: *Quum loqui desisset, Jonathan pallium, quo indutus erat, exutum donavit Davidi.* His
fortasse

fortasse parentheseos instar interjecta erant verba: וּכְפֹשׁ יְהוֹנָתָן
 וְכִשְׂרָה בְּנֵפֶשׁ רֹד וַיֵּאָהֲבוּ יְהוֹנָתָן בְּנֵפֶשׁוֹ
 quod hebrææ linguæ
 genium omnino fert. Jam vero glossator alius pro istorum ho-
 minum indole supra, quam necesse est, omnia explicare cupiens,
 monendum esse arbitrabatur, Davidem ad paternos lares ab isto
 inde tempore non reversum esse, verum hujus capituli secun-
 dum, quod locum magis idoneum non reperiret, margini ad-
 scripsit. Et quoniam h. l. in parenthesi Jonathanis erga Davidem
 amoris mentio injecta esset, quæ alio loco de fœdere Jonathanis
 cum Davide inito narrantur, (c. g. XX, 16. 17. XXIII, 18.)
 etiam oræ adlevit, cum tamen vix probabile sit, jam tum illud
 ictum fuisse. Mihi saltem hæc admodum videntur glossatorem re-
 dolere, atque vix mihi persuadere possum, v. 2. et 3. ejusdem
 esse, cujus v. 1. et 4. est.

Denique me affirmare posse confido, Josephum omnia, quæ
 post XVII, 54. in edit. Rom. desunt, non legisse. Nam præter
 verba XVIII, 8. וְעוֹר לֹא אֵךְ הַמְּלוּכָה, quæ per και λογισαμενος
 μηδεν εἶπας μετα λαμπραων ευφημιων η την βασιλειαν υἱερειν
 αυτω exprimit, ne ullum quidem ipsi excedit verbum, ex quo
 colligi possit, eum quicquam horum omnium in codice, quo ute-
 batur, sive græco, sive hebræo reperisse, sed omnia eo ordine et
 prorsus sic refert, ut hodie in editione romana versionis græcæ le-
 guntur. Quod enim *Eichbornius* V. perill. (Eicl. II. [p. 585.] ne-
 gat, si qua haud attigerit Josephus, inde sequi, eum non omnia
 in exemplo suo habuisse, id quidem certe de loco isto XVII, 12
 — 31. valet, de locis hisce omnibus haud valere posse existimo.

-Nam

Nam ibi ea fere tantum omisit, quibus positis otiosæ iterationis reprehensionem effugere non potuisset. Ex his locis vero non quædam tantum, quæ improbabilia forsan videri possent, sed omnia omnino omittit. Quod quidem eum quoque vix eo consilio fecisse putarim, ut repugnantias, quæ inde in historiam Davidis redundant, tegeret. Nam eo fere ingenio Josephus esse solet, ut difficultates, non omittendo celare, sed artificiose mutando imminuere studeat, quod vel ipsa ratio testatur, qua loco isto integro in historia sua contexenda usus est. Atque hanc quoque rationem eum secuturum fuisse mihi persuadeo, siquidem omnia hæc loca vere legisset. Quid? quod nonnulla ejusmodi sunt, ut historię Davidis non tantum non repugnent, sed narrata etiam splendescere possint e. g. XVII, 57. ubi Davidis caput Philisthæi gestans in regis conspectum prodit, aut XVIII, 4. ubi Jonathanis veste, quasi præmio, ornatur. Atque ejusmodi mirum esset si Josephus, licet in cod. suo invenisset, tamen omisisset. Quare equidem, quemadmodum vix dubitari posse censeo, Josephum locum istum XVII, 12 — 31. legisse, sic eum cetera hæc loca, quæ in interpolationis suspicionem venerunt, in codice, quo utebatur, habuisse, persuadere mihi non possum.

Ex iis igitur, quæ huc usque disputavimus, id certe apparere arbitror, non temere hanc de pugna Davidis eum Goliatho narrationem interpolatam esse censeri, quum id tot et tanta probent argumenta, quot quantisque vix ulla in auctore quodam vel græco vel romano facta interpolatio possit demonstrari.